

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS HELSINGIN, TAMPEREEN, TURUN, OULUN, JYVÄSKYLÄN, KUOPION JA LAHDEN KAUPUNKISEUTUJEN KUNTIEN KANSSA SOLMITTAVISTA MAANKÄYTÖN, ASUMISEN JA LIIKENTEEN (MAL-) SOPIMUKSISTA

Valtion ja kaupunkiseutujen välistä maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimusmenettelyä (MAL-sopimusmenettely) jatketaan pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman (20.06.2023) mukaisesti.

MAL-sopimusten valmistelun lähtökohtina valtion taholta ovat olleet pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma sekä valtion tavoitteet ja alustavat linjaukset maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimusneuvotteluihin, jotka talouspoliittinen ministeriövaliokunta on hyväksynyt 5.12.2023. Lisäksi MAL-sopimusten valmistelun lähtökohtana ovat olleet valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma vuosille 2021–2032 (Liikenne 12) sekä aiemmat MAL-sopimukset, joista valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun seutujen osalta 5.10.2020 ja Jyväskylän, Lahden ja Kuopion osalta 23.6.2021. Seutujen taholta neuvottelujen keskeisenä lähtökohtana ovat olleet seudulliset maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevat suunnitelmat.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan MAL-sopimuksilla turvataan kaupunkiseutujen kasvun ja saavutettavuuden edellytykset. Keskeisiä keinoja kaupunkiseutujen kasvun ja saavutettavuuden turvaamiseksi ovat riittävä asuntokaavoitus ja tonttitarjonta, tarpeita vastaava asuntotuotanto sekä kasvua tukeva liikennejärjestelmä. MAL-sopimuksilla veloitetaan erityisesti kasvavien kaupunkiseutujen kaupunkeja ja kuntia riittävään tontti- ja asuntotuotantoon, jotta asuntojen hintakehitys pysyy kohtuullisena. Hallitusohjelman mukaan MAL-sopimuksilla kannustetaan kaupunkiseutuja yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen, joukkoliikenteen, pyöräilyn ja kävelyn edistämiseen sekä segregaaation ehkäisemiseen.

Hallitusohjelman mukaan MAL-sopimukset linkitetään osaksi valtakunnallista liikennejärjestelmäsuunnitelmaa (Liikenne 12-suunnitelma). Liikenne 12-suunnitelman päivitystyö ja MAL-sopimusneuvottelut ovat ajoittuneet siten, että niiden valmistelu yhteensovittaen on ollut mahdollista. Hallitusohjelman mukaan vahvistetaan MAL-sopimusten tavoitteiden täyttämisen ja investointien rahoituksen kytkentää. Hallitusohjelmaan sisältyy määräaikainen investointiohjelma, johon myös MAL-sopimusten rahoitus sisältyy.

MAL-sopimusten valmisteluprosessi

Ympäristöministeriö asetti 5.9.2023 kaupunkiseutujen kuntien ja valtion välisen maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimuksen valmisteluryhmät. Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun, Jyväskylän, Lahden ja Kuopion seutujen MAL-sopimusten valmisteluryhmät aloittivat sopimusten päivitysten valmistelun lokakuussa 2023. Valmisteluryhmiin ovat osallistuneet ympäristöministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön ja valtiovarainministeriön sekä kaupunkiseutujen kuntien lisäksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA), Väylävirasto, Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom), kunkin alueen ELY-keskus sekä Helsingin seudulla myös Helsingin seudun liikenne (HSL), Tampereen seudulla Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä, Turun seudulla Varsinais-Suomen liitto, Oulun seudulla Pohjois-Pohjanmaan liitto, Kuopion seudulla Pohjois-Savon liitto ja Lahden seudulla Päijät-Hämeen liitto.

Talouspoliittinen ministeriövaliokunta on hyväksynyt 5.12.2023 valtion tavoitteet ja alustavat linjaukset maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimusneuvotteluihin. Talouspoliittinen ministeriövaliokunta on ottanut tiedoksi 19.3.2024 MAL-sopimusten neuvottelutilanteen.

Hallituksen kannan mukaiset valtio-osapuolen ehdotukset valtion rahoituksen jakautumisesta seuduille ja eri toimenpiteisiin lähetettiin kaupunkiseutujen MAL-valmisteluryhmille kesäkuussa 2024. Valmisteluryhmät tekivät ehdotukset MAL-sopimusten päivittämiseksi poliittista päätöksentekoa varten elo-syyskuussa 2024. Talouspoliittinen ministeriövaliokunta puolsi maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimusten linjauksia 23.9.2024 ja samalla valmisteluryhmien ehdotuksia MAL-sopimuksiksi.

Kaupunkiseutujen sitoutuminen sopimukseen vahvistetaan kaupunkiseutujen kuntien ja kuntayhtymien päätöksentekoelementeissä. Samalla päätöksentekoelementit valtuuttavat kuntien ja kuntayhtymien johtajat allekirjoittamaan sopimukset.

Valtio-osapuolen sitoutuminen sopimukseen määritellään käsittelyssä olevalla valtioneuvoston periaatepäätöksellä. Periaatepäätöksessä linjataan valtion tahtotila ja tuki julkisen talouden suunnitelman ja talousarvioiden puitteissa. Valtioneuvoston periaatepäätös on edellytys sille, että ministerit sekä virastojen ylin johto voivat vahvistaa sopimukset allekirjoituksillaan.

MAL-sopimukset allekirjoitetaan, kun neuvottelutulokset on hyväksytty kaikissa sopimuskunnissa ja -kuntayhtymissä ja valtioneuvosto on tehnyt niistä periaatepäätöksen. Sopimusten allekirjoittajina toimivat kuntajohtajat, ympäristö- ja ilmastoministeri, liikenne- ja viestintäministeri,

valtiovarainministeri, kunta- ja alueministeri sekä Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskuksen ARA:n, Väyläviraston, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom ja kunkin alueen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen sekä Helsingin seudulla Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän, Tampereen seudulla Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän, Oulun seudulla Pohjois-Pohjanmaan liiton ja Lahden seudulla Päijät-Hämeen liiton ylin johtaja.

MAL-sopimus on luonteeltaan aiesopimus, jolla vahvistetaan osapuolten pyrkimykset yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja toimenpiteiden toteuttamiseksi. Sopimuksissa sovittujen toimenpiteiden toteutumista seurataan vuosittain ja sopimusten vaikuttavuutta seurataan valtakunnallisesti kahden vuoden välein.

MAL-sopimukseen liittyvä valtion rahoitus ja muut toimenpiteet

Valtio rahoittaa hallituksen investointiohjelmaan varatusta MAL-rahoituksesta sopimukseen liittyviä toimenpiteitä yhteensä 571,5 milj. eurolla. Lisäksi valtio osoittaa hallitusohjelman investointiohjelman muuta rahoitusta MAL-sopimukseen yhteensä 298,2 milj. euroa. Rahoitus huomioidaan talousarvioesityksissä investointiohjelman budjetointiperiaatteiden mukaisesti.

Valtio rahoittaa hallituksen investointiohjelman MAL-rahoituksesta sopimukseen liittyviä toimenpiteitä Helsingin seudulla 308,5 milj. eurolla, Tampereen seudulla 65 milj. eurolla, Turun seudulla 88 milj. eurolla, Oulun seudulla 44,5 milj. eurolla, Lahden seudulla 40 milj. eurolla, Jyväskylän seudulla 16 milj. eurolla ja Kuopion seudulla 10 milj. eurolla.

Valtio osoittaa hallitusohjelman investointiohjelman MAL-rahoitusta avustuksina kaupunkiseutujen raitiotiehankkeiden toteutukseen ja suunnitteluun yhteensä 209,6 milj. euroa:

- Vantaan raitiotie 144,1 milj. euroa
- Pirkkala-Linnainmaa raitiotien rakentaminen vaihe 1 välille Partola-Niihama sekä koko raitiotien toteuttamisen edellyttämään suunnittelu 55 milj. euroa
- Lielähti-Ylöjärvi raitiotien suunnittelu 0,5 milj. euroa
- Turun raitiotien suunnittelu ja joukkoliikennekäytävää edistävää rakentaminen 10 milj. euroa

Valtio osoittaa hallituksen investointiohjelman MAL-rahoitusta avustuksina muuhun joukkoliikennettä palvelemaan kuntien infrastruktuuriin yhteensä 25 milj. euroa:

- Metroasemien korjaukset Helsingissä 15 milj. euroa (Helsinki, Helsingin seutu)
- Kupittaaan Kansi 10 milj. euroa (Turku, Turun seutu)

Valtio osoittaa hallitusohjelman investointiohjelman MAL-rahoitusta väyläverkon kehittämishankkeiden toteutukseen ja suunnitteluun yhteensä 258 milj. euroa:

- Vt 4 Lahdenväylä 64 milj. euroa (Helsinki, Helsingin seutu)
- Maarinsolmun eritasoliittymä 33,7 milj. euroa (Espoo, Helsingin seutu)
- Koivusaaren eritasoliittymä 14,3 milj. euroa (Helsinki, Helsingin seutu)
- Kehittämishankkeiden suunnittelu Kuuma-seudulla 2 milj. euroa (Kuuma-seutu, Helsingin seutu)
- E18 Rasion kohta 45 milj. euroa (Raisio, Turun seutu)
- Mt 180 Kurkela-Kuusisto 12 milj. euroa (Kaarina, Turun seutu)
- Turun satamaradan siirto 11 milj. euroa (Turku, Turun seutu)
- Oulun henkilöratapiha 24,5 milj. euroa (Oulu, Oulun seutu)
- VT4 lin ohitus ja VT20 (suunnitteluhankkeet) 6 milj. euroa (Oulun seutu)
- Vt 4 Palokan kohta 15,5 milj. euroa (Jyväskylä, Jyväskylän seutu)
- Vt 12 Mankala-Tillola yhteysväli 30 milj. euroa (Lahden seutu)

Osa näistä MAL-sopimuksiin sisältyvistä väyläverkon kehittämis- ja parantamishankkeista rahoitetaan hallitusohjelman investointiohjelman sisältyvällä muulla rahoituksella (yhteensä 298,2 milj. euroa). Hallitusohjelman investointiohjelman muu rahoitus kohdistuu seuraaviin hankkeisiin:

- E18 Rasion kohta 145 milj. euroa
- Mt 180 Kurkela-Kuusisto 91,2 milj. euroa
- Vt 12 Mankala-Tillola yhteysväli 62 milj. euroa

Valtio osoittaa hallitusohjelman investointiohjelman MAL-rahoitusta sekä määrärahakehysten puitteissa julkisen henkilöliikenteen palvelujen ostot ja kehittäminen -momentilta (31.20.21) 0,5 milj. euroa väyläverkon parantamishankkeisiin (ml. lähijunaliikenteen seisakkeet), yht. 78,9 milj. euroa. Väyläverkon parantamishankkeita rahoitetaan Helsingin seudulla 17,8 milj. eurolla, Oulun seudulla 14 milj. eurolla, Jyväskylän seudulla 0,5 milj. eurolla, Kuopion seudulla 10 milj. eurolla ja Lahden seudulla 10 milj. eurolla. Lisäksi valtio rahoittaa juna-asemien korjauksia Helsingissä 15 milj. eurolla, Rantaradan Baanaa Kauniaisissa 2,1 milj. eurolla, Tampereen raitiotiehankeeseen kytkeytyvän

Kaupin kampuksen alikulun rakentamista sekä Niihaman pysäkin alikulun toteutussuunnittelua 3 milj. eurolla, Tampereen seudun lähijunaliikenteen seisakkeiden suunnittelua ja toteutusta 4 milj. eurolla ja muita kestävän liikkumisen parantamishankkeita Tampereen seudulla 2,5 milj. eurolla.

Hallitusohjelman Investointiohjelman lisäksi valtio avustaa Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun, Jyväskylän, Lahden ja Kuopion julkisen henkilöliikenteen palveluita 57,25 milj. eurolla sopimuskaudella 2024–2027 olemassa olevia määrärahoja hyödyntäen. Valtion julkisen henkilöliikenteen tuen myöntämisen edellytyksenä ovat MAL-sopimuksissa sovittavat joukkoliikenteen kehittämistoimet seudulla.

Joukkoliikenteen avustuksia myönnetään liikenteen palvelujen valtionavustuksista annetun valtioneuvoston asetuksen (509/2018) nojalla. Liikennepalveluiden julkisesta tuesta säädetään liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) IV osan 4 luvun 173–175 §:ssä. Avustusten myöntäminen riippuu viimekädessä valtioapuviranomaisen päätöksistä.

Valtio osallistuu MAL-sopimusten toimenpiteiden rahoitukseen julkisen talouden suunnitelman ja talousarvion puitteissa ja sopimusten toimenpiteiden rahoituksesta päätetään julkisen talouden suunnitelman sekä talousarvion valmistelun yhteydessä.

Helsingin seudun MAL-sopimuksessa sovitaan lisäksi valtion ja Vantaan kaupungin välisistä ehdollisista maanluovutuksista, jotka liittyvät Vantaalla sijaitsevan Santaradan huoltoraiteen ja Hakkilan kuormauspaikan siirtoon uuteen sijaintiin Hosantielle Vantaalla. Helsingin seudun MAL-sopimuksessa sovitaan myös, että valtio sitoutuu selvittämään yhdessä Helsingin kaupungin kanssa edellytyksiä Ilmalan alueen maankäytön muutoksille sekä yhdessä Espoon ja Kirkkonummen kanssa edellytyksiä valtion kiinteistöjen myymiselle.